

เส้นทางศึกษาธรรมชาติ

สำนักงานกรุงเทพฯ
อาคารเอ็กโก : 222 หมู่ที่ 5 ถนนวิภาวดีรังสิต
แขวงทุ่งสองห้องเขตหลักสี่กรุงเทพฯ 10210
โทรศัพท์ : 0 2998 5000, 0 2998 5999

สำนักงานเชียงใหม่
เลขที่ 110/6 หมู่ที่ 5 ต.สุเทพ
อ.เมืองเชียงใหม่ จ. เชียงใหม่ 50200
โทรศัพท์ : 0 5332 9378, 0 5332 9379

www.thairakpa.org

www.facebook.com/thairakpa_official

มูลนิธิไทยรักษ์ป่าได้รับการสนับสนุนการก่อตั้งและดำเนินงานโดย บริษัท ผลิตไฟฟ้า จำกัด (มหาชน) หรือ เอ็กโก กรุ๊ป

เส้นทางศึกษารัฐธรรมนูญ หมายถึง เส้นทางที่กำหนดไว้ หรือนำให้นักท่องเที่ยวเดินชมสภาพธรรมชาติของพื้นที่แห่งหนึ่งแห่งใด เช่น บริเวณป่าไม้ในอุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน สวนพฤกษศาสตร์ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ป่าชายเลน ป่าพรุ ทั้งนี้เพื่อให้นักท่องเที่ยวหลงทาง หรือเดินสะเปะสะปะไปเหยียบย่ำทำลายพืชพรรณไม้ หรือได้รับอันตรายจากอุบัติเหตุตามเส้นทางเดินจะมีเครื่องหมายบอกทาง รวมทั้งมีป้ายแนะนำชื่อพรรณไม้ต่างๆ และสิ่งที่นักท่องเที่ยวควรทราบในสถานที่นั้น มีทางเดินได้อย่างสะดวกสบายพอสมควร และไม่เกิดอันตราย และยังได้เรียนรู้ความหมายของธรรมชาติในระหว่างทางอีกด้วย

ประเภทของเส้นทางศึกษารัฐธรรมนูญ

เส้นทางส่องสัตว์/ดูนก

เป็นการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาพฤติกรรมของสัตว์ป่าและนกชนิดต่างๆ ในแหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ โดยการมองจากกล้องส่องทางไกล การส่องไฟฉายในช่วงเวลากลางคืน และการถ่ายภาพ บริเวณพื้นที่ซึ่งเหมาะสำหรับการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้ได้แก่ อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า สวนสัตว์เปิด และอุทยานนกน้ำ รวมทั้งสถานที่บางแห่ง ซึ่งมีนกย้ายถิ่นตามฤดูกาลบินมาเกาะอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก

เส้นทางสำรวจถ้ำ/น้ำตก

เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่นิยมกันมาก เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้เป็นจำนวนมากในประเทศไทย พบมากในบริเวณภูเขาหินปูน หากเกิดตามบริเวณชายฝั่งทะเลเรียกว่า ถ้ำทะเล ภายในถ้ำมักมีหินงอกหินย้อยสวยงาม หากเป็นถ้ำขนาดใหญ่อาจมีความยาวหลายร้อยเมตรภายในถ้ำก็ได้ และเป็นจุดดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวที่ต้องการเข้าไปสำรวจหรือดูความงดงามของหินงอกหินย้อยภายในถ้ำ

ส่วนน้ำตกมีทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ บางแห่งเป็นน้ำตกลดหลั่นกันหลายชั้น การท่องเที่ยวดูน้ำตกนอกจากจะชมความสวยงามของน้ำที่ไหลตกลงมาแล้ว ยังอาจสำรวจบริเวณเส้นทางน้ำไหล และพืชพรรณธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่นั้นด้วยก็ได้

เส้นทางปั่นเขาหรือไต่เขา

เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเริ่มนำเข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทยเมื่อไม่นานมานี้ การปั่นเขาหรือไต่เขาต้องอาศัยประสบการณ์เพื่อหลีกเลี่ยงการเกิดอุบัติเหตุ นอกจากนี้ ยังต้องมีเครื่องมือและอุปกรณ์ช่วย ปัจจุบันกิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทนี้มีให้เห็นกันบ้างตามหน้าผาชันบริเวณชายฝั่งทะเลบางแห่งในภาคใต้ของประเทศ

เส้นทางศึกษาธรรมชาติ ป่าห้วยพระเมคไทย

01 เส้นทางศึกษาธรรมชาติสวนศรีนครเขื่อนขันธ์ บางกระเจ้า

เป็นเส้นทางที่ใกล้คนกรุงเทพฯ เพราะเส้นทางนี้ได้จำลองแบบระบบนิเวศที่สามารถพบได้ในฝั่งบางกระเจ้า โดยมีพื้นที่ศึกษาเรียนรู้การฟื้นฟูป่าเชิงนิเวศ ครอบคลุมพื้นที่ 40 ไร่ สวนศรีนครเขื่อนขันธ์ยังเป็นสถานที่ดูนกที่สำคัญ เพราะเป็นแหล่งรวมของนกกว่า 100 ชนิด ทั้งนกประจำถิ่นและนกอพยพ เช่น เหยี่ยวเพริกวิน นกยางเปีย นกจับแมลงสีฟ้า นกเอี้ยงสาธิต นกปรอดเหลืองหัวจุก และนกเป็ดน้ำคอสีม่วง ซึ่งมีสีสันสวยงามเป็นที่ชื่นชอบของนักดูนก ส่วนใหญ่ของเหล่านี้มีสถานะเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ที่นี้แบ่งเส้นทางไว้ 2 ประเภท

1. เส้นทางศึกษาธรรมชาติสำหรับผู้ใช้รถเข็น
2. เส้นทางจักรยานศึกษาธรรมชาติ

พืชที่น่าสนใจ ต้นนนทรี ปาล์ม ไทร และการฟื้นฟูป่าเพื่อการเรียนรู้เชิงนิเวศ ป่าเบญจพรรณ ซึ่งเกิดจากพื้นที่ลุ่มน้ำขังในฤดูฝน ป่าชายเลน บริเวณปากแม่น้ำที่มีน้ำขึ้นลง ป่าดิบลุ่มต่ำ ซึ่งก่อตัวขึ้นบนพื้นดินตอนกลางดง

สัตว์ที่น่าสนใจ สัตว์เลี้ยงลูกในโพรง เช่น กิ้งก่าหัวแดง งูเหลือม เป็นต้น ช่วยควบคุมสิ่งมีชีวิตบางชนิด และทำหน้าที่เป็นเทศบาล ซึ่งคอยกำจัดของเสียในพื้นที่ สัตว์ที่พบมากอีกกลุ่มคือ ปลา เช่น ปลาตะเพียน ปลานิล ปลายี่สกเทศ ปลาเสือพ่นน้ำ ปลาเข็ม เป็นต้น

02 เส้นทางศึกษาธรรมชาติเขาหินแดง ห้วยขาแข้ง

เขาหินแดงตั้งอยู่บริเวณสำนักงานเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง เส้นทางเดินมีสองเส้นทางได้แก่ รอบเล็กมีความยาวประมาณ 2.2 กิโลเมตร และ รอบใหญ่มีความยาวประมาณ 4.8 กิโลเมตร มีลักษณะเป็นวงรีลาดชันขึ้นไปทางทิศตะวันตกติดเชิงเขาหินแดง ซึ่งเป็นเขาหินแกรนิตที่มีแร่ควอตซ์ค่อนข้างมาก ครั้งหนึ่ง สืบ นาคะเสถียร อดีตหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งเคยมาทำการสำรวจ เลียงผา ณ เขาหินแดง เมื่อ พ.ศ. 2528

พืชที่น่าสนใจ ป่าเต็งรัง ป่าแห้งแล้งที่สุดของภูมิภาค ไบไม้ เปลียนสี ต้นไทร พุทอง หวาย โลเคน โป่ง ฝ้าย ยางนา

สัตว์ที่น่าสนใจ เก้ง กวาง หมูป่า หรือ สัตว์เลี้ยงลูกในโพรง เช่น กิ้งก่าหัวสีฟ้า รวมทั้งนกนานาชนิดที่เห็นได้ค่อนข้างง่าย

03 เส้นทางศึกษาธรรมชาติคลองนาคา ระนอง

คุณไม่ควรพลาดเส้นทางศึกษาธรรมชาติคลองนาคา อยู่ที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองนาคา ตั้งอยู่ที่ ตำบลนาคา กิ่งอำเภอสุขสำราญ เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่ได้จัดตั้งขึ้นเป็นลำดับที่ 2 ของประเทศไทย โดยได้จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2515 มีเนื้อที่กว่า 150,000 ไร่ มีพื้นที่อยู่ในป่าดิบแล้งบนเขา ตำบลเขี้ยวเหลียง ตำบลกะเปอร์ ตำบลบางหิน ตำบลนาคา ตำบลกำพวน ท้องที่อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง ที่นับว่าเป็นผืนป่าที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ผืนหนึ่งของประเทศไทย มีสัตว์ป่านานาชนิด มีพืชหายาก และมีความหลากหลายทางชีวภาพสูง และเมื่อรวมกับผืนป่า จ.สุราษฎร์ธานี และ จ.พังงาแล้ว นับว่าเป็นผืนป่าขนาดใหญ่ของเขตภาคใต้ตอนบน ที่นับว่าเป็นมรดกทางธรรมชาติที่ล้ำค่ามากที่สุดอีกแห่งหนึ่งของประเทศไทย

พืชที่น่าสนใจ พุทอง เฝิน โป่ง ต้นค่างคาวดำ เป็นต้น

สัตว์ที่น่าสนใจ กระจอก กระแต นกนานาชนิด โดยเฉพาะนกเงือก เป็นต้น

04 เส้นทางศึกษาธรรมชาติพันธุ์ชูลี ดอยอินทนนท์

เส้นทางศึกษาธรรมชาติพันธุ์ชูลี ซึ่งมีระยะทางประมาณ 203 เมตร ที่ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 1,700 เมตร เป็นป่าดิบเขา มีสภาพป่าเป็นป่าเมฆ เนื่องจากเป็นป่าที่อยู่ในระดับสูงที่มีเมฆหมอกปกคลุมหนาแน่นเกือบตลอดทั้งปี ทำให้มีอากาศเย็นสบายและชุ่มฉ่ำ

พืชที่น่าสนใจ ได้แก่ ไม้ในวงศ์ก่อ ไม้หอม เหมือด ทะโล้ ชิบะดุด หรือพันธุ์ชูลี ซึ่งเป็นพันธุ์ไม้ท้องถิ่นที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในผืนป่าดอยอินทนนท์แห่งนี้

สัตว์ที่น่าสนใจ ได้แก่ นกหางร่าดำ นกพญาไฟ นกปีกแพรสีเขียวก นกตีดแก้มเหลือง นกเดินดงอกลาย นกกระรอกทองแก้มขาว และสัตว์ป่าขนาดใหญ่ เช่น เก้ง กวาง หมู และพญากระรอก เป็นต้น

05 เส้นทางศึกษาธรรมชาติดอยภูคา บ้าน

ถ้าคุณอยากลองเดินเส้นทางศึกษาธรรมชาติแบบเริ่มต้น แต่ยังคงความสนุกและลุย เส้นทางศึกษาธรรมชาติดอยภูคาจะทำให้คุณไม่พลาดประสบการณ์ดีๆ เพราะดอยภูคาเป็นต้นแม่น้ำสำคัญหลายสาย เช่น แม่น้ำน่าน ลำน้ำปัว อุทยานฯ ได้จัดเส้นทางศึกษาธรรมชาติไว้ 2 วงรอบ

1. รอบเล็ก 1.2 กิโลเมตร ใช้เวลาเดิน 2 ชั่วโมง
2. รอบใหญ่ 4.3 กิโลเมตร ใช้เวลาเดิน 4 ชั่วโมง

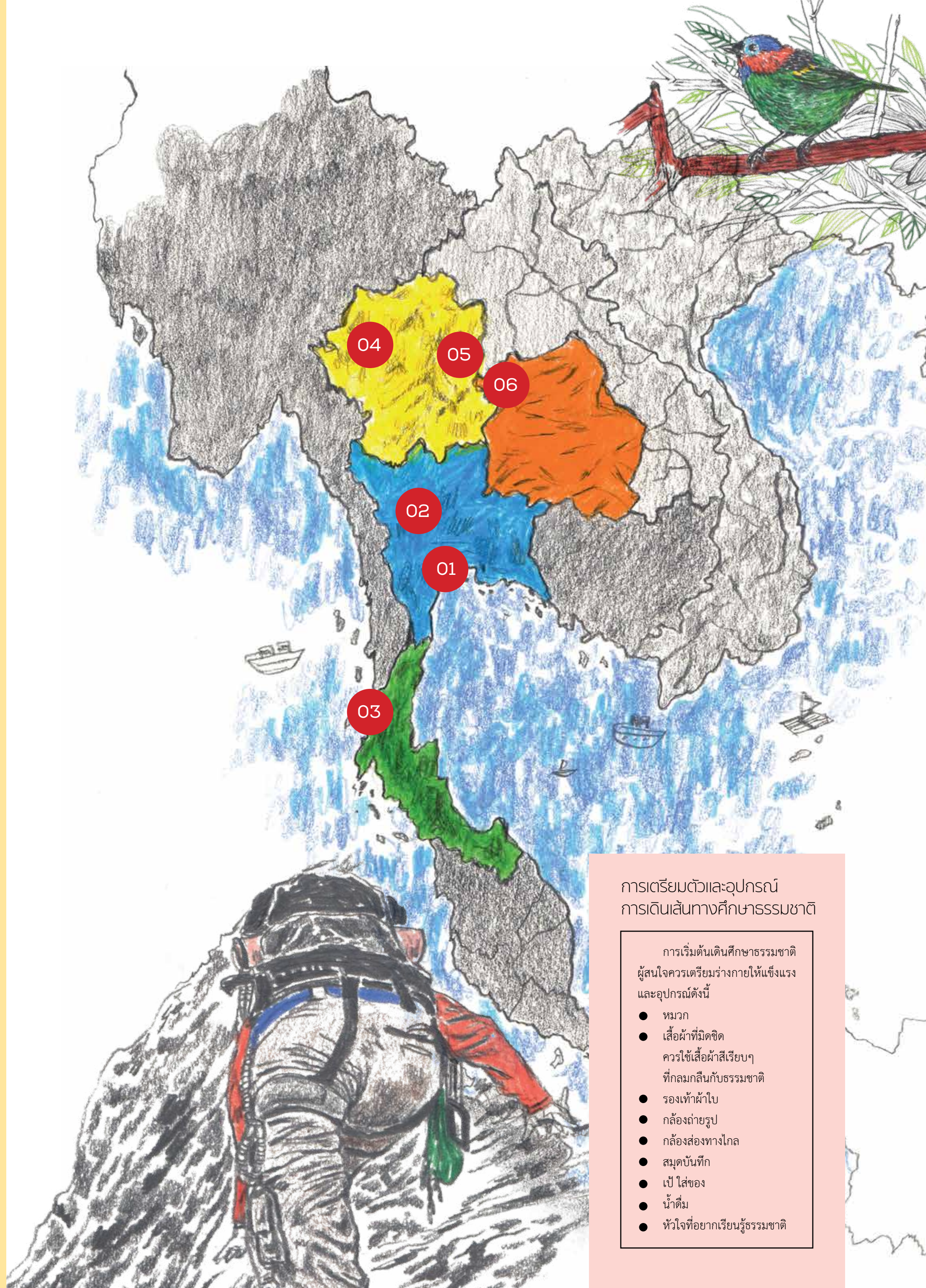
ระหว่างเส้นทางจะพบ ป่าสนสามใบ เป็นป่าปลูกทดแทนป่าเดิม ซึ่งถูกทำลาย ป่ากล้วย มีกล้วยไม้หลังน้ำ กล้วยที่โตเต็มที่สามารถเก็บน้ำตามลำต้นได้ถึง 10 - 15 ลิตร ป่าดึกดำบรรพ์ที่มีต้นเตาร้อยกษัตริย์ต้นชมพูภูคา ต้นนางพญาเสือโคร่ง พบในเขตป่าดิบเขา สูงจากระดับน้ำทะเล 800 - 1,800 เมตร เดิมบริเวณนี้เคยเป็นทะเลมาก่อน และเกิดการเคลื่อนตัวของแผ่นดินใต้ทะเลสองฝั่ง จนเกิดการโค้งตัวเป็นสภาพดอยในปัจจุบัน ข้อดีในเส้นทาง มีมีคฤหเตศท้องถิ่นน้อยมาคอยแนะนำเส้นทาง

พืชที่น่าสนใจ ดอกกระโถนฤาษี

06 เส้นทางศึกษาธรรมชาติลานสุริยัน เลย

เส้นทางที่มีความท้าทายสูง มีระยะทางเดินรวม 1,870 เมตร เดินเป็นวงรอบไม่ย้อนกลับทางเดิม เหมาะสำหรับผู้ที่ร่างกายแข็งแรงและผู้ใหญ่ที่มีความคล่องตัวแต่ใช้เวลาไม่มาก เส้นทางเป็นพื้นราบไม่สูงชัน มีหินโผล่เล็กน้อย ใช้เวลาเดินประมาณ 45 นาที ถึง 1 ชั่วโมง เหมาะแก่การศึกษาพืชพรรณต่างๆ เมื่อเดินเข้าสู่เส้นทางศึกษาธรรมชาติลานสุริยัน สิ่งที่น่าสนใจคือ สภาพป่าเป็นป่าดิบแคระ ซึ่งกล้วยไม้พรรณไม้แต่ละชนิด จะค่อยๆ ออกดอกบานสลับกันไปตามชนิด จะไม่บานพร้อมกัน ชนิดไหนที่ออกดอกก็จะสามารถพบเห็นได้ตามเส้นทางเดิน เนื่องจากพื้นที่เส้นทางลานสุริยันเป็นพื้นที่เปราะบางในการเดินจะต้องมีเจ้าหน้าที่นำทางไปด้วย ซึ่งสามารถติดต่อได้ที่หน่วยฯ โคนกกระบาศ ในเส้นทางเดินบางช่วงจะมีลำธารสายเล็กๆ ซึ่งลำธารเหล่านี้เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำสาแลและแม่น้ำเลย ในหน้าแล้งจะไม่ค่อยมีน้ำ ในหน้าฝนจะมีน้ำไหลตลอด และตามร่องห้วยนี้พรรณไม้ที่ขึ้น จะเป็นพวก ก่วมแดงหรือเมเปิ้ลแดง ส้มสา ตามพื้นล่างก็มีพืชพรรณสวยงามหลากหลายชนิด เช่นดอกหรีด หญ้าดอกคำ หญ้าปราบดอย ฯลฯ และมีหินที่มีลักษณะคล้ายนกบินซึ่งเรียกว่าหินรูปนกกระบาศ

พืชที่น่าสนใจ ก่อคำ ก่อหนู ส้มแปะ กุหลาบแดง กุหลาบขาว ส้มสา ซึ่งจะขึ้นสลับตามลานหินและมีกล้วยไม้ต่าง ๆ เช่น เอื้องตาเหิน เอื้องสำเภางาม เอื้องพลาญงาม สิงโตสยาม สิงโตใบพาย สิงโตรวงข้าว เอื้องชุกชุกขุย เป็นต้น

การเตรียมตัวและอุปกรณ์ การเดินเส้นทางศึกษาธรรมชาติ

การเริ่มต้นเดินศึกษาธรรมชาติ ผู้สนใจควรเตรียมร่างกายให้แข็งแรง และอุปกรณ์ดังนี้

- หมวก
- เสื้อผ้าที่มิดชิด ควรใช้เสื้อผ้าสีเรียบๆ ที่กลมกลืนกับธรรมชาติ
- รองเท้าผ้าใบ
- กล้องถ่ายรูป
- กล้องส่องทางไกล
- สมุดบันทึก
- เป้ ใส่ของ
- น้ำดื่ม
- หัวใจที่อยากเรียนรู้ธรรมชาติ

ป่าต้นน้ำ เส้นทางศึกษาธรรมชาติ

การพัฒนาเส้นทางศึกษาธรรมชาติ เป็นการสร้างความตระหนักในคุณค่าของป่าต้นน้ำ เพื่อสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวมีประสบการณ์จากการเรียนรู้ธรรมชาติโดยตรง รวมทั้งได้มีโอกาสสัมผัสความสวยงามและคุณค่าป่าต้นน้ำด้วยตนเอง

โดยมูลนิธิไทยรักษ์ป่าได้พัฒนาเส้นทางศึกษาธรรมชาติควบคู่ไปกับการพัฒนาป้ายในเส้นทาง เพื่อใช้ในการสื่อความหมายธรรมชาติ ที่มีความครบถ้วนและมีประสิทธิภาพ เพื่อแสดงให้เห็นถึงระบบนิเวศของป่าต้นน้ำอันทรงคุณค่า

เส้นทางศึกษาธรรมชาติที่มูลนิธิไทยรักษ์ป่าเข้าไปพัฒนาทั้งหมด 7 เส้นทาง ได้แก่

1. เส้นทางศึกษาธรรมชาติก๊วแม่ปาน จังหวัดเชียงใหม่
2. เส้นทางศึกษาธรรมชาติอ่างกา จังหวัดเชียงใหม่
3. เส้นทางศึกษาธรรมชาติน้ำตกมณฑาธาร จังหวัดเชียงใหม่
4. เส้นทางศึกษาธรรมชาติน้ำตกกะโรม จังหวัดนครศรีธรรมราช
5. เส้นทางศึกษาธรรมชาติน้ำตกพรหมโลก จังหวัดนครศรีธรรมราช
6. เส้นทางศึกษาธรรมชาติน้ำตกอ้ายเขียว จังหวัดนครศรีธรรมราช
7. เส้นทางศึกษาธรรมชาติน้ำตกหลวง จังหวัดชัยภูมิ

เส้นทางศึกษาธรรมชาติก๊วแม่ปาน อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ เชียงใหม่

เส้นทางศึกษาธรรมชาติก๊วแม่ปาน ตั้งอยู่กิโลเมตรที่ 42 ถนนจอมทอง - ดอยอินทนนท์ มีระดับความสูงประมาณ 2,000 เมตรจากระดับน้ำทะเล มีความยาวประมาณ 3 กิโลเมตร เป็นป่าต้นน้ำที่สมบูรณ์ มีระบบนิเวศสังคมป่าดิบเขาที่สมบูรณ์ อุณหภูมิด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ และมีความพิเศษคือเป็นป่าเมฆบนยอดเขาสูง พันธุ์ไม้ทนต่อความหนาวเย็น ชอบฝนลมแรง อากาศหนาวจัดยิ่งช่วยกลั่นน้ำหมอกให้ตกสู่พื้น ซึ่งเต็มไปด้วยซากกิ่งไม้ ใบไม้สลายตัวกลายเป็นวัสดุคล้ายฟองน้ำ ดูดซับฝนไว้ พื้นดินกลายเป็นถ้ำน้ำขนาดใหญ่ ปล่อน้ำให้แม่น้ำปิงได้ตลอดทั้งปี

พืชที่น่าสนใจ มอสส์ เฟิน พืชพรรณไม้ป่าเมฆ เถาวัลย์ พุงหญ้าเมืองหนาว กูดเกี้ยว หนาดขาว มะเขือบง กุหลาบพันปี

สัตว์ที่น่าสนใจ กวางผา นกพญาไฟ นกตีดแก้มเหลือง นกกระเรียนคอบแดง นกกินปลีหางยาวเขียวอินทนนท์ ตัวงสีน้ำเงิน

เส้นทางศึกษาธรรมชาติด่างกา อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ เชียงใหม่

เส้นทางศึกษาธรรมชาติด่างกา เป็นแอ่งน้ำขนาดลึกกว่าไร่ อยู่บริเวณยอดดอยอินทนนท์ มีน้ำท่วมขังตลอดทั้งปี ที่มาของชื่อ อ่างกา มีอยู่ประมาณ 3 ที่มา เช่น มีหินคล้ายรูปกวางอยู่บริเวณนี้ ในสมัยก่อนเคยมีอิกามาเล่นน้ำบริเวณแอ่งน้ำ และที่มาสุดท้าย เพี้ยนมาจากภาษาชาวเขา “อังกา” ที่แปลว่าภูเขาใหญ่ ระบบนิเวศของอ่างกาเป็นระบบนิเวศที่ไม่เหมือนที่ไหน เนื่องจากอยู่บนที่สูงกว่า 2,500 เมตรจากระดับน้ำทะเล มีน้ำท่วมขังและมีหมอกปกคลุมตลอดทั้งปี อุณหภูมิเฉลี่ย 12 องศา มีความชื้นสูง

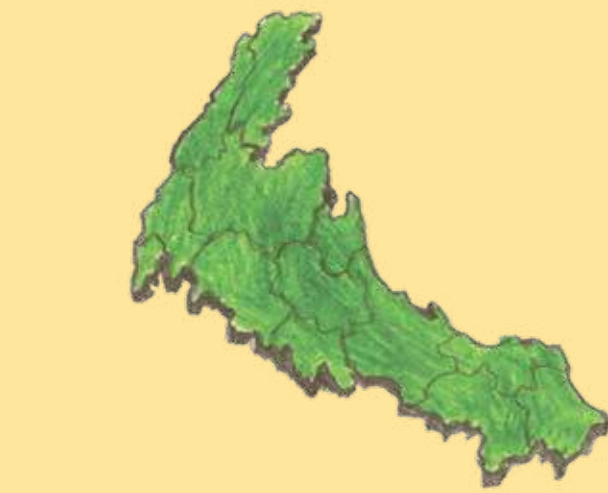
พืชที่น่าสนใจ ที่อยู่ในบริเวณนี้ก็มีพืชที่หายากได้ยาก อย่างเช่น ข้าวตอกฤาษี กุหลาบพันปี บนต้นไม้ใหญ่จะถูกปกคลุมไปด้วยมอสส์ เฟิน

สัตว์ที่น่าสนใจ นกคิ้วหางสีตาล นกกระเรียนหัวแดง นกหางร่าดำ นกมุ่นรกตาแดง นกกินปลีหางยาวเขียวอินทนนท์

เส้นทางศึกษาธรรมชาติน้ำตกมณฑาธาร อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ - ปุย เชียงใหม่

เส้นทางศึกษาธรรมชาติน้ำตกมณฑาธาร ลักษณะประกอบไปด้วยป่าสนเขา ป่าดงดิบ ป่าดิบแล้ง ป่าเต็งรัง และป่าเบญจพรรณ ยอดดอยปุยเป็นยอดเขาสูง มีความสูง 1,685 เมตรจากระดับน้ำทะเล และเป็นป่าต้นน้ำของแม่น้ำปิง ด้วยความสมบูรณ์ของสภาพธรรมชาติ ทั้งพืชพรรณ สัตว์ป่า มีค่าหายากและความหลากหลายทางชีวภาพสูง เส้นทางศึกษาธรรมชาติน้ำตกมณฑาธารเป็นทางลาดชัน ใช้เวลาเดินกว่า 90 นาที เหมาะสมกับผู้ที่ร่างกายแข็งแรงเท่านั้น

พืชที่น่าสนใจ พลุช้าง กล้วยไม้กลิ่นวานิลลา หญ้าคุมบาง สลัดได ไม้มอสส์ และมีน้ำตกมณฑาธารเป็นตัวแทนสรรพชีวิตที่เกื้อกูลกันเป็นระบบนิเวศอันสมดุลมาอย่างยาวนาน

เส้นทางศึกษาธรรมชาติน้ำตกกะโรม อุทยานแห่งชาติเขาลงนครศรีธรรมราช

ยอดเขาหลวง สูงสุดในภาคใต้ สูง 1,835 เมตรจากระดับน้ำทะเล จึงได้รับลมมรสุมที่พัดผ่านทะเลทั้งสองด้านกลายเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารสำคัญของจังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดนครศรีธรรมราช อาทิ แม่น้ำตาปี แม่น้ำปากพนัง คลองกรุงชิง คลองเขาแก้ว คลองท่าแพ คลองระแนง และคลองแม่อาย ลักษณะของป่าเป็นป่าดงดิบชื้น ที่มีพืชพรรณไม้ชอบอากาศร้อนและชุ่มชื้น พบพืชหายาก เช่น กุหลาบขาว กุหลาบแดงมลายู และมีกล้วยไม้มากกว่า 300 ชนิด บางชนิดเป็นกล้วยไม้เฉพาะถิ่น พบเพียงแห่งเดียวในโลก พืชจำพวกเฟิน พบมากกว่า 200 ชนิด ที่โดดเด่น ต้นบัวแดง สัตว์ป่ามีมากกว่า 375 ชนิด ในจำนวนนี้หลายชนิดที่จัดว่าหายาก

เส้นทางศึกษาธรรมชาติน้ำตกกะโรม สัมผัสความมหัศจรรย์ของพืชพรรณไม้ป่าดิบชื้น ความงามของธารน้ำ ความอลังการของน้ำตกใหญ่ และที่สำคัญจะได้พบพระปรมาภิไธยย่อ วปร ๒๕๖๐ ของรัชกาลที่ 6 ซึ่งเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่จารึกไว้บนหน้าผา ทางเดินศึกษาธรรมชาติเส้นนี้เดินเลียบบนธารน้ำ เป็นทางเดินไปและกลับในทางเดียวกัน ระยะทางประมาณ 2,000 เมตร ทางค่อนข้างชันและลื่น บางช่วงต้องข้ามธารน้ำใช้เวลาเดินเท้าประมาณ 1 ชั่วโมง

พืชที่น่าสนใจ มอสส์ เฟิน กล้วยไม้ กุหลาบขาว กุหลาบแดงมลายู พูพอน ช่าชิง กูด พอค้าตีเมย เอาะนาก ไข่เขียว

สัตว์ที่น่าสนใจ ปาดตีนเหลือง งูเขียวหัวจิ้งจกมลายู งูแก้วหางแดง เต่าจอร์ ตะพาบแก้มแดง จิ้งเหลนเรียวกบักซีด้ ค่างดำ กบเขาลง

เส้นทางศึกษาธรรมชาติน้ำตกอ้ายเขียว อุทยานแห่งชาติเขาลงนครศรีธรรมราช

เส้นทางศึกษาธรรมชาติน้ำตกอ้ายเขียว เส้นทางน้ำตกอันร่มรื่นที่สองข้างทางเต็มไปด้วยเรื่องเล่าจากธรรมชาติอันน่าตื่นตา เช่น เรื่องราวของกูดพร้าว เฟินโบราณ หรือหลากหลายพืชจิวคสร้างโลก พืชเวหา การปรับตัวของพืช สังคมชีวิตในป่าดิบชื้นและป่าต้นน้ำ ทางเดินศึกษาธรรมชาติเส้นนี้ เป็นทางเดินไปและกลับในทางเดียวกัน โดยเดินสบายๆ แทรกตัวขึ้นและลงไปตามสวนหินเลียบลำธาร ระยะทางประมาณ 500 เมตร ใช้เวลาเดินเท้าประมาณครึ่งชั่วโมง

พืชที่น่าสนใจ กูดพร้าว ตะไคร่ โลเคน มอสส์ ฝอยลม เฟิน พลุกล้วยไม้ ระกำ เคียนสามพอน เป็นต้น

สัตว์ที่น่าสนใจ ปาดตีนเหลือง งูเขียวหัวจิ้งจกมลายู งูแก้วหางแดง

เส้นทางศึกษาธรรมชาติน้ำตกพรหมโลก อุทยานแห่งชาติเขาลงนครศรีธรรมราช

เส้นทางศึกษาธรรมชาติน้ำตกพรหมโลก เป็นทางเดินไปและกลับในทางเดียวกัน ระยะทางรวมประมาณ 600 เมตร มีความลาดชันเล็กน้อย ใช้เวลาเดินประมาณ 45 - 60 นาที ตลอดเส้นทางท่านจะได้สัมผัสกับป่าดงดิบริมลำธารและพรรณไม้หลากชนิด ความสวยงามและความมหัศจรรย์ของลำธารรวมทั้งน้ำตกที่ยิ่งใหญ่ นอกจากนี้ บริเวณน้ำตกยังพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ร่วมสมัย คือ พระปรมาภิไธยย่อ ภปร และพระนามาภิไธยย่อ สก

พืชที่น่าสนใจ เฟิน เตยป่า ป่าดงดิบชื้น กล้วยไม้ พืชพรรณไม้อีกนานาชนิด

สัตว์ที่น่าสนใจ ปาดตีนเหลือง งูเขียวหัวจิ้งจกมลายู งูแก้วหางแดง

เส้นทางศึกษาธรรมชาติน้ำตกหลวง อุทยานแห่งชาติป่าภูหลวง ด่านน้ำลำปะทาวชัยภูมิ

การพัฒนาเส้นทางศึกษาธรรมชาติน้ำตกหลวง วัดป่าสุคะโต ด่านน้ำลำปะทาว ถูกพัฒนาเริ่มต้นจากแนวคิด ธรรมะกับธรรมชาติ ในอดีตเทือกเขาภูแล่นคาเป็นเทือกเขาที่มีความหลากหลายของทรัพยากรทางธรรมชาติ ซึ่งกรมป่าไม้ได้ประกาศเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติภูหลวง และ ป่าสงวนแห่งชาติภูแล่นคาด้านทิศเหนือ หลังจากการยกเลิกสัมปทานป่าไม้ ระหว่างปี พ.ศ. 2514 - 2516

พ.ศ. 2533 พระไพศาล วิสาโล ได้ไปประจำอยู่ที่ภูหลวง การร่วมกันดูแลปกป้องผืนป่าภูหลวงระหว่างพระและชาวบ้านจึงได้เริ่มเป็นรูปเป็นร่างเข้มแข็งและเข้มข้นขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งนำมาสู่การดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าอย่างมากมายภายในชุมชนจนกระทั่งปัจจุบัน อาทิเช่น การวางแผนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูหลวง บวชป่า ปลูกป่า ทำแนวกันไฟ ซึ่งเผา จัดชุดลาดตระเวน การเฝ้าระวังไฟป่า การเพาะกล้าไม้ การทำผ้าป่ากล้วยและไม้ไผ่เพื่อปลูกเป็นแนวกันไฟ การทำแปลงปลูกของเยาวชน ปลูกป่านวนวิสาขบูชา และร่วมกับโรงเรียนเพาะกล้าไม้ คืนให้ป่าภูหลวง เป็นต้น เส้นทางศึกษาธรรมชาติน้ำตกหลวงแห่งนี้ อยู่ระหว่างการพัฒนา จะดำเนินการแล้วเสร็จในปี 2559

มูลนิธิไทยรักษ์ป่า

• เป็นองค์กรสาธารณกุศล ที่สนับสนุนการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำและความหลากหลายทางชีวภาพพร้อมกับภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนในพื้นที่ป่าต้นน้ำที่สำคัญของประเทศไทย

เรียนรู้ธรรมชาติผ่านการเดินศึกษาธรรมชาติ

เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติน่าจะเป็นการเดินทางลำดับต้นๆ เพื่อการเห็นตัวเอง เห็นรากเหง้า เห็นวิถีที่ควรจะเป็น เดินเพื่อความสนุก เดินเพื่อสุขภาพ เดินเพื่อศึกษาหาความรู้ ก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้ที่เข้าไปสัมผัสกับธรรมชาติ ได้เข้าใจ และเรียนรู้เพื่อนที่ชื่อว่า ธรรมชาติ ให้มากยิ่งขึ้น

คุณพรัตน์ นาคสถิตย์

นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญการ พัฒนาเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ในประเทศไทย

ในการพัฒนาเส้นทางศึกษา ธรรมชาติ 3 เรื่อง ที่เราดูเป็น หลักเพื่อพัฒนาเส้นทางศึกษา ธรรมชาติ ก็มีในแง่ของเนื้อหา สารระ ภูมิประเทศ และความ ปลอดภัยเป็นหลักการกว้างๆ จริงๆ แล้วต้องเข้าใจก่อนว่าเส้น ทางศึกษาธรรมชาติเป็นเครื่องมือหนึ่งในการกระตุ้นให้คน สนใจและอยากเปิดใจเรียนรู้ ธรรมชาติด้วยตนเอง ในฐานะที่ เราทำเส้นทาง เราเป็นได้เพียง คนเปิดประเด็นให้เขาได้เห็น โลกของความจริง ซึ่งใน ธรรมชาติมีความซับซ้อนและมี อะไรต่ออะไรมหัศจรรย์ เราเป็น เพียงคนจุดประกาย ให้คนที่ สนใจด้านนี้ ได้ก้าวอย่างออกไป ฉะนั้นเส้นทางศึกษาธรรมชาติ คือแรงบันดาลใจ ให้คนอยากรู้ เรื่องธรรมชาติในเชิงสาระความ รู้ เราทำได้แค่กระตุ้นเขาเท่านั้น เพราะว่าโดยปกติแล้ว ไม่ว่าจะ เป็นเส้นทางที่ไหน คนที่ไปส่วน มากก็ต้องมาพักผ่อนมากกว่า หาสาระความรู้ แต่สำหรับคนที่ สนใจเรื่องราวของเนื้อหาสาระ ก็จะมีเพียงคนกลุ่มน้อย แต่คน กลุ่มน้อยนี้เมื่อเขาสนใจแล้วเรา ต้องตอบสนองเขา เพราะเส้น ทางเป็นเครื่องมือเฉพาะกลุ่ม สำหรับผู้ที่รักและสนใจเรื่องราว ของธรรมชาติ

วิทยา นวปราโมทย์

ผอ.สำนักอุทยานแห่งชาติ

เส้นทางศึกษาธรรมชาติเป็นสื่อ กลางสำหรับการสื่อความหมาย ให้มนุษย์เข้าใจในธรรมชาติ เป็น เครื่องมือพื้นฐานในการศึกษา และเพิ่มพูนความรู้และการกระตุ้น ให้เกิดความตระหนักถึงความ สำคัญของธรรมชาติ การปลูก ป่าในพื้นที่ ปลูกเท่าไรก็ได้พื้นที่ ป่าเท่านั้น ได้ผลผลิตที่เป็นรูป ธรรม แต่การปลูกป่าในใจคน ผ่านการสื่อความหมายในเส้น ทางศึกษาธรรมชาติ ให้ผลที่ กว้างขวางกว่านั้น หากเราสร้าง ความตระหนักให้ รู้จักใช้ ทรัพยากรอย่างรู้ถึงคุณค่าความ สำคัญให้เกิดขึ้นในใจของคน ได้ เราอาจไม่จำเป็นต้องปลูกป่า อีกเลย เพราะป่าคงอยู่และพื้น ดินความสมบูรณ์ได้ด้วยตัวเอง เพียงแค่ไม่บุกรุกแผ้วถาง ตัดไม้ ทำลายป่า เมื่อมีป่าก็มีน้ำ มีสัตว์ป่า มีระบบนิเวศอันอุดม สมบูรณ์ซึ่งไม่สามารถประเมิน ค่าได้ สรุปคือ ถ้าต้องการปลูก ป่าให้ได้ผลอย่างยั่งยืน ต้องเริ่ม ที่การปลูกป่าในใจคน เส้นทาง ศึกษาธรรมชาติจะทำให้มนุษย์ เข้าใจธรรมชาติมากยิ่งขึ้นถึง ความสำคัญนั้น

นายพรทิว เจริญสืบสกุล

หัวหน้าอุทยานแห่งชาติ ดอยอินทนนท์

เส้นทางศึกษาธรรมชาติก็ว่าแม่ ปานเปรียบเสมือน “ห้องเรียน ธรรมชาติ” ของอุทยานแห่งชาติ ดอยอินทนนท์ที่ได้จัดทำไว้ให้ เป็นตัวแทนของการสื่อสาร ระหว่างระบบนิเวศธรรมชาติ กับผู้มาสัมผัส อันจะนำไปสู่การ ให้ความรู้ที่นอกเหนือไปจาก การท่องเที่ยวแบบนั้นทนาการ อีกทั้งได้มุ่งสร้างเส้นทางเพื่อ สื่อสารถึงความสำคัญของป่า ต้นน้ำลำธาร รวมถึงความหลากหลายทางชีวภาพในเส้นทางที่มี เอกลักษณะโดดเด่น มีความอุดม สมบูรณ์ หากได้ยากยิ่งสำหรับ เอกลักษณะที่มีลักษณะเด่นใน หลายมิติของระบบนิเวศในเส้น ทางแห่งนี้ ตลอดจนการแสดง ให้เห็นถึงบทบาทของการมีส่วนร่วม ในภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน ทั้งคนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวเอง ที่มีบทบาทต่อการส่งเสริมกิจกรรมที่ก่อให้เกิด ประโยชน์ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ที่ ควรค่าแก่การอนุรักษ์ ปกป้อง รักษาไว้ให้ชนรุ่นหลังได้ใช้ ประโยชน์อย่างยั่งยืนต่อไป ให้มากกว่า “ห้องเรียนธรรมชาติ”

พิบูลลือ

ผู้นำเที่ยวท้องถิ่นบ้านขุนกลาง ดอยอินทนนท์ เชียงใหม่

ผมเกิดที่ปี พ.ศ. 2501 ป่าข้าง ในนี้เป็นป่าต้นน้ำของแม่น้ำ แม่แจ่มเกิดจากต้นน้ำ ที่นี่เป็น ป่าที่อุดมสมบูรณ์ ทุกจึงต้องรู้ว่า อะไรสำคัญ ที่นี่เป็นบ้านของเรา บางคนไม่เข้าใจว่าป่ามีค่าและ สำคัญสำหรับเราอย่างไร ถ้าไม่มี ป่า น้ำก็ไม่มี เราต้องรักษาหลาย สิ่งหลายอย่าง ไม่จั้นก็ไม่มี ประโยชน์ เราต้องไม่ไปล่าสัตว์ เราต้องไม่ทำร้ายป่า ให้ป่ากับ พวกเราอยู่ด้วยกันได้ ถ้านักท่อง เที่ยวที่สนใจเรื่องป่าไม้หรือ ธรรมชาติ เขาจะเข้าใจ แต่ถ้า อยากรจะมาถ่ายรูป เขาก็จะสน แต่เรื่องความสวยงาม แต่หน้าที่ ของเราต้องบรรยายให้เขาว่า ป่าไม้ ธรรมชาติมันมีประโยชน์ เขาต้องรู้ติดตัวกลับไป อยากให้ เขาารู้ถึงสิ่งที่ดีๆ ที่พวกเราได้รับ จากธรรมชาติ บางทีคนพื้นราบ เขาไม่รู้ว่าเราอยู่กันอย่างไร วิถีชีวิตของเราเป็นแบบไหน เมื่อก่อนรุ่นพ่อแม่ ก็ไม่มีความรู้ ก็ทำร้ายป่า ทำไร่เลื่อนลอยกัน แต่ปัจจุบันนี้ไม่ได้แล้ว เพราะ เราต้องนึกถึงลูกๆ หลานๆ ของ เราเพราะหากป่าไม่มี ก็จะทำให้ ไม่มีน้ำ ถ้าน้ำไม่มีเราก็อยู่ไม่ได้ ทุกคนต้องช่วยกันรักษาไว้

คชชนร์ บุ่งเจาะบาง

นักท่องเที่ยวนัก

ผมชอบธรรมชาติและเมื่อมี โอกาสก็จะเลือกไปเดินในเส้น ทางเดินศึกษาธรรมชาติอยู่ บ่อยๆ เนื่องจากใช้เวลาไม่มาก เป็นเส้นทางที่ผ่านการสำรวจ และมีป้าย แผนที่ต่างๆ ชัดเจน ไม่กลัวหลงเท่าไร ผมรู้สึกทุกครั้งที่ได้เดินในเส้นทางศึกษา ธรรมชาติ ผมรู้สึกอึดอัดกับ ความชื้นสัมพัทธ์ในอากาศ ร่างกายของผมตอบสนองต่อ ธรรมชาติเป็นอย่างดี มันแปลก มาก ในวันปกติที่เราอยู่ในเมือง เรานั่งทำงาน เราอาศัยอยู่ใน เมืองที่เต็มไปด้วยมลภาวะ ปัญหาเครียดจากการทำงานที่ สะสม มันทำให้เราป่วยง่ายมาก แต่เวลาที่ผมไปเดินในป่า หัวใจ ผม ปอดผม เคมี่ในสมองของผม มันกระตุ้นประสาทสัมผัสของ ผม เวลาที่ผมเข้าไปเดินในเส้น ทางศึกษาธรรมชาติ ผมได้เรียน รู้เรื่องราวต่างๆ ของระบบนิเวศ ผมรู้ว่าธรรมชาติไม่ได้โดดเดี่ยว อยู่เพียงลำพังแต่มันเกี่ยวกัน มันอาศัยซึ่งกันและกัน มันมีสิ่ง ต่างๆ ให้เราเรียนรู้ ผมเพิ่งรู้ว่า ปลูกป่า กับปลูกสวนป่าไม่ เหมือน มันแตกต่างกันมาก ระหว่างทำให้ป่าเป็นสวน กับ ปลูกป่าให้เป็นป่า ถามว่าคุณจะ เข้าใจเรื่องแบบนี้ได้ที่ไหน ห้องสมุดหรือ หรือว่าสารคดี หรือว่าในเฟซบุ๊กดี แต่ผมอยาก ให้ทุกๆ คนมาเดินดู มันไม่ยาก เลย มันเต็มไปด้วยประสบการณ์ ใหม่ๆ มองด้วยตาจากหนังสือ จากหน้าจอคอมพิวเตอร์ หรือมือ ถือ กับมองจากวิวทิวทัศน์ของ จริงคุณว่าแบบไหนดีกว่ากัน